

IMOS A BEGONTE DENDE VALDEORRAS

CORENTA E DÚAS

Todos sabemos que as terras valdeorresas son camiño, ruta importante e alternativa, sobre todo nestas datas en que é normal atopar neve en Pedrafita, pois por eiquí, seguindo as ribeiras quentes e doces do Sil, moitos peregrinos fan camiño cara a súa meta: Santiago. Pero este columnista; nas vésperas do Nadal quere lembrarllas que en chegados ás terras de Lemos ou Chantada, deixando o Sil abrazado ó Miño, troquen cara a Terra Chá, camiño de Begonte, pois nestas datas faise obrigada a visita ao portal con máis sona de toda Galicia, non teñamos présa por chegar ó final e deixemos no ruteiro da vida moitos instantes fermosos, cousas inesquecibles que axudan como alimento anímico a ser o noso viático, a fortalecer nos espiritualmente. Si, sei que nestas datas, a falta de luz solar parece contrarrestarse con moitísimas luces, pero recorda, son artificiais, comerciais; encandiladoras mensaxes de consumismo aproveitando os sentimentos, aproveitando a boa fe e o amor. Esas luces parecen tan intensas que casi apagan as dos corazóns, pero o día de Noiteboa todos lembramos a luz da verdade que non precisa de ostentoso candelabro para alumear-lo mundo coñecido, soamente fixo falta ver, pois aínda que agora nesas rúas e escaparates de comercios brillan moitas, son cegadoras, deslumbrantes e fan que os de corazón débil queden como insectos nunha noite de verao, xirando en torno a elas, sen atopar a saída da súa triste perdición.

Vemos as prazas cheas, as rúas convertidas en ríos humanos, todos xuntos, pero todos moi solos. Detrás desas cascadas de palabras que parecen

gotas de auga bendita, detrás desa incontida luz de ledicia que asoma a humanidade polo Nadal, onde parece ser obrigado dicir que se é feliz, está a oscuridade do baleiro, o pozo sen auga, a realidade fría. A felicidade foi soamente un debuxo de sorriso, casi rictus de farsa que, por ser tempo de Nadal, algúns confundindo con Entroido trazan na súa boca e simulan asomar nos ventanais dos ollos; pero na alcoba, no portaleiro de cada cal, ese presebe está baleiro e coa porta pechada para que non poida nace-la luz. ¿Triste, verdade? Triste é aproveitarse dos sentimentos dos outros, finxir, externamente, e, dentro, facer un inferno.

O Nadal non son os pantagruélicos banquetes regados cos mellores caldos, nin intercambiar materialistas agasallos. O Nadal non é dar a quen ten demais, é acordarse do Neno que está presente nese indixente que pode estar coa súa man recollida por medo a pedir, no neno, dunha ou outra cor, que non ten para comer ou que tendo alimento está famento de amor, desa sagrada familia que está quebrada e rota porque non tiveron forza para resisti-los perigos, por esos avós que xa non teñen bágoas para chorar e que buscan e imploran soamente por atopar un portaliño onde abandonar a soedade...

Pero hoxe hai tantos Herodes, hai tantos que matan a nenos, mulleres, homes. Matan sen arma branca nin espada, escravizando a eses inocentes que quedan por uns chiscos de mísera riqueza material prendidos para sempre. Porque o malo non é morrer, o peor é vivir mortos, co cristal em-

pañado e roto e cos adentros convertidos en lama cenagosa que soamente alimentan a falsedade e a mentira, facendo un bo niño para que medren as vontades dos Herodes de sempre. Non leva o río Sil auga dabondo para leva-las pecaminosas vontades que cada vez que ven chega-lo carro do Nada,l móntanse lanzando polas súas bocas unha panxoliña que non senten e regalando desexos que pasada a Epifanía eles mesmos din que aquilo era do Nadal. Parece que a xente esté emborrachada de felicidade, pero o que pasa é que esta xente fariseica está adorando a deuses que eles levantan na súa peana material e seguen estrelas moi fugaces que deixan luminosa estela uns días.

¡Canto mercader, canto vendedor!

¡Canta agresividade, canta intolerancia!

¿Serán capaces de atopar eses peregrinos o portal da luz da verdade?

Todos correndo polas rúas, todos buscando e nada encontran porque non se atopan eles, pasan todo o ano fóra de sí, buscando palacios e escapando do portaliño da vida.

Eu, modestamente, digo co Nadal; cada un dos seus días son como gotiñas de auga bendita que, delicadamente, veñen lustrarnos e limparnos deses pecados cometidos no ano, pero para que sexa efectiva hai que, a palabra, facela vida, que o xesto sexa de corazón e que todo estea baseado na fe, na iluminación da máis grande luz que un día, gracias a Deus e a unha humilde familia, encendeuse nun lugar chamado Belén.

Nas vindeiras festas farei como cada ano por estas datas, o meu particular peregrinaxe para ir ata o portal de Begonte, onde a estrela da verdade brilla na Terra Chá e tódala humanidade. Ese Belén, recuerdo daquel outro, foi unha idea do párroco Xosé Domínguez Guizán e a humanidade teñen sempre aberta a porta á salvación para que esté vivo o espírito do Nadal. Iste ano máis ca nunca para, de paso, despois de pasar polo Belén de Begonte, despois de renacer gracias a esa luz da verdade pasar pola capela de Santa Isabel, no Outeiro de Rei, e visitar a tumba do “sacro poeta laico”, Manuel María, e meditar sobre os seus versos, o catecismo do libertador, “Terra Chá, amada de lonxe... por onde o Miño pasa caladiño para non despertar tanto silencio...”

Berce, o portal de Begonte, sartego do home, Santa Isabel, o Nadal é tempo para recordalo sal do mundo, esté sólida ou derretida, fundidas nese vapor chamado porte, quizais por iso, moitos dos nosos veciños, dicen que o Nadal é triste, aínda que vexamos moitas desas falsas luces, esta festa é de recordos dun Cristo noso, de todos aqueles que deixaron na nosa vida lembranzas inesqueci-

bles (pais, familiares, amigos... troncos e pólas da árbore que nós somos unha delicada follas). Pero non é posible esa sombra de tristura porque cremos en Deus, Cristo e a Sagrada Familia tódolos que fan posible o Nadal.

Festas navideñas, devolven a pureza daquel regato que está escondido no monte da vida; fan que polo menos uns días o río sexa de auga limpa, casi poidamos ve-lo fondo, e pareza hialino cristal e non profundo, obscuro e perigoso, regato de vida, as súas cantigas, esas panxoliñas algaireiras son raioliñas daquela estrela.

Que non sexa a Epifanía un punto e aparte, que siga vivo o espírito do Nadal. Imos a Begonte e no camiño visitemos polo noso Valdeorras todo o portal vivente ou non que atopemos, pois hai que postrarse ante a fonte e bebe-la súa auga para quedar saciados desa necesidade de alimenta-la fe con oracións, agradecementos, e obras para construír cada día, cada xornada, ese Belén e coas figuriñas de calquera oficio ou profesión, teñan vida adorando ó noso Señor.

Bo Nadal a Valdeorras, Galicia e a España miña dende o Sil.

VILLANCICOS

Resoan os ecos de voces infantís, volve a cantala-voz do pobo: Bo Nadal. E curta a mensaxe, moi prolongado o eco que non sabemos si é un canto de ledicia ou pranto.

Esa voz, amigos, esa voz... ¡oh, Deus!

Non sei, non logro entender, quizais porque os meus sentidos o mundo entorpece, se celebran nacemento ou morte do demo pecaminoso. Creo que son presos que consiguen a súa ansiada liberdade, gorxas que estaban enmudecidas, berro porque damos un sentido ás nosas vidas.

Panxoliñas do Nadal, estreliñas e luceiros que brillan na noite da vida, estrelas que buscan a ollada humana para manter viva nas rúas a luz que está acesa nas almas. Feliz está o pobo porque co Cristo ten o seu Salvador.

Golpea o meu rostro unha brisa xeada, de auténtica neve que procede dos humanos montes, pero eu arroupoume o meu pequeno portaleiro quentándome na chama do meu corazón, o seu latexar é o alento, a respiración do bendito Neno. O Infante que renace cada ano nos nosos míseros pesebres.

Serán días de ledicia, desbocada alegría, pero logo, logo o vento que zoa na costa de xaneiro, levará todo e parece como si a árbore humana durante unha quincena de días tan vestida de follas de felicidade e bos desexos quedara, a infeliz, totalmente núa, baleira como si a verdade fora oropel e puro exorno. Quedan entón as queixumes, as enrugadas do odio, as marexadas da cruel enve-

xa... todas esas pesadas lacras que quizais, por ser excesivamente gravosas, o señor Eolo non puido ou non quixo levar.

O rictus da risa, o debuxo daquela do Nadal, nun pranto. Paradoxas do mundo que despois de estar embebendo de ledicia parece quedar enfermo coa resaca, esquecendo a verdade que a berros no Nadal dicía que adoraba. Canta o villancico, pero como está enfermo do consumismo, non sabemos se canta pra dici-la verdade ou para agocha-la súa pseudofe baseada en comer e beber e deixemos o río do mundo correr.

Goce, deleite, frenesí desmesurado e emerxente nese mar escoito as voces infantís, a cor autén-

tica, son un Sol no inverno, unha raiola de inocencia e quero collela dicindo: Bo Nadal.

Desexo na miña man vela para que alumee a miña alma que non necesita de barriga farta de turrón e mazapán, non de cantigas que son pranto, necesito escoita-la voz do corazón e isa, isa voz está nese coro de nenos/as nesas panxoliñas que espaxen polos pobos e aldeas o espírito de Belén que di que a pobreza é a maior riqueza.

Salgo para cantar cos nenos, para as esperanzas sempre estén ceibes, para as feridas cicatricen e para as mans sempre estean tendidas como anxelicais ás que moven o vento da liberdade.

NOITE BOA O CAMINO DO NADAL

Despértanme as harmoniosas voces dos nenos/as do colexio de San Ildefonso, avísanme de me tocou vivir outro Nadal, unha lotería co premio gordo asegurado. Dende ese día comezo a percorrer un camiño onde atopo restos de neves que nunca derriten, nin nestas festas tan calurosas espiritualmente, e tamén charcos de bágoas. A xente levaba moitos días preparando as succulentas cestas, esas singulares mochilas para percorre-lo itinerario de entrañable festividade. Comeza coa Noite Boa, a máis fermosa das noites porque naceu a inaccesible luz. Nun recuncho do fogar xa montamos ese invertebrado Belén, non é tan grandioso como o de Begonte, pero significa o mesmo, lembra-lo Cristo Redentor, facer que a nosa casa sexa un portaliño aberto de corazón ó mundo onde sopra e zoa un vento xélido que peta nas portas para apaga-la luz de amor, esa chama que hoxe non deixamos apagar na nosa singular lareira porque, como di a tradición tamén a esa succulenta cea, a máis familiar, acoden as ánimas dos ancestros e presidindo toda esa festa, o berce do Neno nas pallas arrodado da Virxe, o San Xosé, a mula e o boi e unha lexión de pastores buscando ó seu Rei, mentras o trío das maxestades da Terra pónense aos seus pés.

Na mesa hai de toda clase de manxares e os máis deliciosos doces e todo, regado polos mellores caldos e no aire, as verbas, as palabras inflamadas de amor e sentimento, lembranzas e recordos polos que están lonxe, pero... soa un teléfono e, dende o extremo do mundo, chega a voz da persoa querida, familiar ou amigo. Lonxe quedou

a cea de colación, baseada nos peixes, agora son os mariscos, as mellores carnes, e turróns e mazapáns desprazan aquelas torrixas, pan frito no leite e vestido cun grande manto de azucre. Hai, alguna persoa de máis idade, quen bota un suspiro pensando quizais o feliz que estaba cando, tendo tan pouco, o tiña todo.

Xa se come tanto, castígase tanto o corpo, que queda tan canso que nin van á Misa do Galo. Que bonita era, despois desa cea, ir, mozos e mozas, e gastarlles ás rapazas algunha broma mentres se cantaba, polas rúas, rúas de asfalto e cheas de lama, alegres villancicos, pero xa na aldea quedou a familia sen alegría porque faltan nenos e rapaces, falta a risa e soamente escoitamos no programa da tele de turno, un recital de cancións que nada ten que ver co Nadal. Sinto pena porque teño moitos pratos na mesa pero ese Belén

está tamén baleiro porque non hai rapaciños tocándolles as cunchas ou as pandeiretas e cantando no portal da miña casa. Os poucos nenos que aquí viven quedan tan atiborrados de turróns e golosinas como anxos durmidos pero non viven o espírito do Nadal, pois de que serve festexala intramuros, pecha-la miña porta sabendo que, agás o peregrino vento de inverno, ninguén chamará traendo o aire festivo da rúa, facendo que a miña casa sexa un portal de verdade, pois despois da comida familiar hai que ir á misa dar gracias ao noso Señor e logo, cos veciños e achegados facer pola rúa balbordo e alegría porque a Noite Boa non é para sentirse triste; pois é un renacer a unha vida onde dominan os espirituais valores e non materialismo, egoísmo e peitos pechados que non abren cando a voz do mendigo pide, por caridade, a esmola que lle faga volver vivir o Nadal.

LEMBRANDO AS CÁNTIGAS DO NADAL

Por sempre recordarei aquelas panxoliñas da miña nenez, fermosísimas cántigas. Saíamos polas rúas, entón camiños ou carreiros de lama, deixando a nosa pegada no percorrido, como querendo, sen sequera sabelo, ser outras estrelas fugaces daquela inocente infancia que pasou tan presto e rápida como unha festa do Nadal. Cantabamos, berrabamos sen medo aos fríos do inverno, todos estabamos arroupados nese grupo de rapariños amigos, confidentes de segredos, compañeiros inseparábeis de sanas trasnadas. Chamabamos nas portas e repetindo o retrouso que xa estaba ano tras ano no noso repertorio, pero non por iso aburridos, esperabamos que abrisen a porta de madeira desa humilde casa ou o seu puxigo e aparecese no umbral a persoa que ofrecía, en agradecemento a nosa cantiga, ese gastronómico aguinaldo, chourizo, castañas ou calquera produto da terra. Dicían algunhas: “Por favor, señor Reinaldo, deanos o aguinaldo / aunque sexa pouco / un chourizo enteiro e metade doutro”.

As cantigas do Nadal non foron creadas por nós, esas letriñas viñan transmitidas de xeración en xeración, nós poñíamos a voz e o sentimento desbordante. Podería dicirse que son unha deformación daquelas “cantigas de vilao”, esas que darían lugar a eses vilancicos primeiros, cantigas rurais. Que ledicia ir cantando e tocando instrumentos musicais rudimentarios e rústicos e sempre saíndo algunha persoa daquelas casiñas, un corazón aberto para darnos aquel agasallo. Ó día seguinte, no Nadal, tocaba festa, a rapazada congregábase con todas as viandas que degustaban

animadamente. Había aldeas onde eses pasarrúas se facían o mesmo día do Nadal pero a finalidade era a mesma, ninguén daba prata ou moedas. No día de reis cantábanse outras parecidas e recibiamos chocolate para facer xunto coas galletas, unha boa chocolatada. Cando alguén non daba nada repetíamos na porta: “Dámosche os Reis / guechos de cabra/ dámosche os Reis / e non nos das nada”.

Agora, que triste está o berce das cantigas, ese niño da aldea que quedou sen raparigos e coma se fose rara avis soamente fican un par de exemplares e non saen para esa laboura tan entrañábel, cantar panxoliñas, pois tendo todo fáltanos a nenez que traía ese espírito do Nadal, esa infancia parece que se evaporou polos acendidos raios dunha despoboación do rural. Acabáronse eses cánticos, esa ledicia. Nas portas xa ninguén peta coa voz fermosa da infancia, se alguén felicita é unha postaliña que chega polo aire do correo ou esa palabra que entra nas nosas casa trala alarma do teléfono, pero todo queda intramuros. Agora, eu sigo, cando estamos reunidos xunto á mesa familiar, lembrando aquel coro de nenos; penso que entre todos tiñamos que recuperar na contorna campesina ese marco.

Esperemos sacar do caixón do esquecemento esas letras, eses sentimentos que non poden irse co vento do inverno, xa que son a nosa historia, parte das nosas raíces, unha fonte que cada Nadal hai que facer brotar nas gorxas que defenden os valores da tradición, esa é a mellor confitura, o sabroso doce que queremos regalar para a cestiña destas aldeas, pois nin o mellor turrón nin maza-páns pode substituír esas cantigas.

Agora as nosas vidas están un pouquiño baleiras, aínda que lonxe, na cidade resoan os ecos dun coro que canta panxoliñas, pero son como campás nun réquiem. Paréceme un pranto, un choro. Que pena que o consumismo farte as panzas e apague a chama da doce voz! Poida que nalgunha destas festas volva rexurdir, que os pastores saian da chouza para mirar a Estrela e cantar ledos. Collamos o noso peto cheo de sentimentos e marchemos cara o camiño de Begonte, para alí reflexionar nese Portal, da necesidade de cantar.

Fagamos como ese merlo, que tendo o seu niño de barro pendurando das espiñas da silveira, non para de cantar dando grazas a Deus porque a súa casiña está viva, e por poder recibir e despedir cada día.

A DESAPARICION DA ALDEA E O BELEN GALEGO

Non hai tantos anos, había polos campos galegos eses portais que chamaban aldeas, eran un espello vivo daquel Belén palestino, pero nun contorno xeográfica e economicamente máis favorecido, aínda que como sempre pasa na vida rural, era a existencia dura, un auténtico pesebre naquelas casas de pedra, pero pechados neses muros había un gran tesouro, unha familia exemplar rodeada de pastorciños, esas crianzas, que eran como anxos vivos, que coidaban de vacas, ovelhas... da veceira enteira mentras ían regando os eidos de sentimentos coas súas alegres panxoliñas, coas súas risas cheas de alborozo que facían que o Belén estivera moi vivo e que soamente no medio rural parecía ter sentido o Nadal. Eses pastorciños nada pedían nin solicitaban xoguetes dos Reises, facían eles os obxectos do xogo, pero iso si, cada 5 de xaneiro deixaban os seus zapatos agardando que para o ano tivesen o po dos mesmos camiños, pero un día, unha véspera de Epifanía, Herodes, non podendo matar os pastorciños inocentes, rouboulles os zapatos vellos e deixounos para sempre descalzos, pois aqueles nenos, por culpa do malo sería convertidos en homes espaxados como area no deserto, cos pés sangrantes e o corazón roto e chorando a bágoa viva porque o maldito Herodes escachou, como aquel lobo dos contos, a humilde palloza que quedou ruínosa e sen tellado. Recordo aquela noite, tan boa, en que todos, sagrados pais e pastorciños, quentándose co afecto paterno e materno, coa vista cravada na chama que desprenden os leños que arden na lareira, porque alí parecer ver a estrela que buscan; toda a estancia estaba moi

quente aínda que fóra houbese moito frío, pero cando a familia vive o nadal non existe xélida tristeza e sí paz e amor, ás dun mesmo anxo. O lume familiar, o espírito do Nadal, vivo, aceso en cada instante. Non traerán os Reises ouro nin mirra pero si o incenso amoroso e familiar. Pero non sei como, ese Belén xa non existe. O xigante Herodes rompeu as casiñas, asustou os pastorciño. Cantas realidade soterradas baixo as púas lacerantes dos montesíos, silveiros, tanta fe, confianza e esperanza levada, apresada nos brazos monstruosos do éxodo. Esborrallaron o rural Belén para, cos pobres desposos, querer intentar facer unha ilusionista réplica, moi distinta e moi diferente, daquela que era tan parecida e semellante a aquel Portal de hai milenios. Por non quedar, nin vacas quedan, pois volvéronse “tolas”. Pranto nos ollos, nubes negras no horizonte e a neve da branca pureza derretida polo lume abrasador da deshumanización que converte en deserto un paraíso de vida, que asusta ós benxamíns e rouba o salvador lume familiar, deixando os fogares convertidos en gaiolas de cemento onde están pechadas esas figurinas de terracota que son colocadas, ou mellor dito, paradas, como chantadas por esas rúas que están en cada decembro engalanadas con múltiples luces que non son máis ca reclamos que adulteran o verdadeiro sentido do Nadal. Cando pasan a festa recollen eses adornos e queda outra vez, como esquecido da man de Deus, ese Belén de figurinas que son monicreques da man do destino, que camiñan como silenciosas sombras, con rapidez e silencio, buscando onde haberá un verdadeiro portal, pois este da cidade é un escapare-

te que soamente presenta hipocresía, gardando na trastenda a maldade, esa daga de duplo fío que cercena o espírito do verdadeiro nadal.

Onde quedou aquel regato prateado? Onde aquela estrela? Que foi daquelas Marías que levaban na súa cabeza un ceo límpido e despexado de procelosos pensamentos, nos seus ombreiros o peso dun fogar campesiño? Que foi deses Xosés sempre coa súa poliña en florida primavera e as súas mans empuñando a fouce que desbrozaba o camiño? Quedaron metidos naquela caixiña de agasallo que chamamos agro, están esperando que chegue esa Natividade en que algún neniño retire coas súas delicadas mans a gasa da brétema do pasado que parece papel que envolve e retire a luctuosa fita que ata esa caixiña; logo, levantando a tapa atopará o Belén de onte, ese da verdade que nunca cambia porque contén as figuras sinxelas de sempre, aínda que, por desgraza, hoxe haxa nenas que canten estrañas cancionciñas, nas mesmas portas do Nadal, que din: “antes muerta que sencilla”, parece que de pastora nin falar, que frialdade e tristeza; renunciar a ser esperanza da humanidade e quedar como moscas golosas atrapadas na abraiante encandiladora luz de neón.

Escoitamos as campás de Belén, ese canto do galo e o ladrido do can que avisan que pasa o tempo e que chega o verdadeiro home que abrirá as portas do medio rural que algúns queren manter pechadas para vivir esas opulentas festas, tendo esas personaxes que fixeron posíbel isto esquecido por completo.